

ПРАВНИ УЧИНАК ЕФЕКТИВНЕ КАМАТНЕ СТОПЕ

Уговором исказана ефективна каматна стопа у којој су укључени трошкови обраде кредита не представља правни основ за њихову наплату већ обрачунски приказ укупних трошкова и накнада које ће корисник кредита платити за одобрена му кредитна средства.

Из образложења:

„Према утврђеном чињеничном стању, парничне странке су 24.09.2007. године закључиле Уговор о кредиту. Тим уговором тужиоцу је одобрен кредит од стране тужене у износу од 5.000 евра у динарској противвредности по средњем курсу НБС на дан исплате кредита. Одредбом члана 2. тужилац се обавезао да одобрени кредит врати у року од 36 месеци. Чланом 3. установљена је тужиочева обавеза плаћања номиналне каматне стопе у висини од 18% на годишњем нивоу. Одредбом члана 8. став 1. прописано је да се корисник кредита обавезује да пре пуштања кредита у тецај плати туженој провизију у износу од 50,00 евра на име накнаде за обраду кредитног захтева, као и 50,00 евра на име провизије за одобрење и администрацију кредита, без обзира да ли ће кредит користити или не. Тужилац је на дан закључења уговора о кредиту потписао и оверио печатом преглед битних елемената отплате кредита и основне податке о кредиту који су сачињени дана 24.09.2007. године у којима су наведени подаци о обрачунатој ефективној каматној стопи и то: 1) износ кредита; 2) период отплате) 3) годишња номинална каматна стопа; 4) годишња ефективна каматна стопа; 5) укупан износ камате за период отплате кредита; 6) укупан износ накнада и других трошкова које клијент треба да плати у току одобравања и реализације уговора о кредиту и 7) износ отплатне рате ануитета у динарима. Осим тога утврђено је да предмет битних елемената отплате кредита садржи и табелу „Подаци који се не укључују у обрачун ефективне каматне стопе“ и то: 1) критеријум за индексирање евра, средњи курс Raiffeisen banke a.d. 78,9796; 2) трошкове процене вредности непокретности и покретних ствари (у динарима, апсолутни износ); 3) премија осигурања или друге накнаде у вези са средствима обезбеђења кредита (у динарима, апсолутни износ); 4) трошкови уписа у регистар надлежног органа (у динарима, апсолутни износ); 5) трошкови прибављања извода из земљишне књиге (у динарима, апсолутни износ); 6) трошкови прибављања уверења, потврда, дозвола и решења надлежних органа (у динарима, апсолутни износ); 7) трошкове кредитног бироа (у динарима, апсолутни износ); 8) остали трошкови и 9) укупни трошкови (у динарима, апсолутни износ). Основни подаци о кредиту су потписани и оверени печатом од стране тужиоца и туженог. План отплате кредита, партија 2650000001238117791, који гласи на тужиоца, сачињен 24.09.2007. године садржи податке о укупном износу кредита од 5.000 евра, број рата 36, ануитета 180,76, номиналној каматној стопи од 18% годишње и ефективној каматној стопи од 21,32%. Неспорно је да је од тужиоца наплаћен износ на име накнаде трошкова кредита у износу од 7.897,96 динара на дан 24.09.2007. године.

На темељу оваквог чињеничног стања, првостепени суд је нашао да су тужиоцу јасно предочени сви релевантни подаци о наплаћеним трошковима кредита. То је учињено приказом свих битних елемената кредита који су обухватили износ трошкова кредита и њихово исказивање у оквиру ефективне каматне стопе. Тај суд је становишта да на страни тужене није постојала обавеза да тужиоцу предочи и спецификацију којом се правда постојање стварних трошкова кредита. Стога је одбијен захтев за утврђење

ништавости одредбе члана 8. став 1. Уговора о кредиту парничних странака, као и захтев за враћање плаћеног износа трошкова кредита од 7.897,96 динара.

Другостепени суд не прихвата овакву правну аргументацију првостепеног суда. Тај суд је становишта да трошкови обраде кредита морају бити приказани у ефективној каматној стопи чијом се реализацијом врши њихова наплата. Међутим, тужени није специфицирао начин обрачуна трошкова обраде кредита исказаних у оквиру ефективне каматне стопе. Поред тога, тужена је спорним уговором задржала овлашћење да утврђене трошкове наплате обраде кредита реализује умањењем кредитних средстава и тако изврши наплату истих у интегралном износу. Стога, другостепени суд налази да овакав поступак тужене не може уживати судску заштиту, јер доводи до неравноправности учесника облигационог односа у корист банке. Из тог разлога је преиначена првостепена пресуда и утврђено да је спорна уговорна одредба члана 8. став 1. ништава, због чега је усвојен и део захтева за враћање плаћених трошкова кредита у износу од 7.897,96 динара са припадајућом законском затезном каматом.

Врховни касациони суд не прихвата изнето становиште другостепеног суда јер налази да је засновано на погрешној примени материјалног права.

Одредбом члана 103. став 1. Закона о облигационим односима прописано је да је уговор ништав ако је противан принудним прописима, јавном поретку или добрим обичајима, ако циљ повређеног правила и закон не упућују на нешто друго. На ништавост суд пази по службеној дужности, а сходно одредби члана 109. Закона о облигационим односима.

Одредбом 1065. Закона о облигационим односима, прописани су битни елементи уговора о кредиту, тако што је одређено да се банка обавезује да кориснику кредита стави на располагање одређени износ новчаних средстава, на одређено или неодређено време, за неку намену или без утврђене намене, а корисник се обавезује да банци плаћа уговорену камату и добијени износ новца врати у време и на начин како је утврђено уговором. Међутим, сагласно одредби члана 1066. Закона о облигационим односима, прописано је да се уговор о кредиту закључује у писаној форми и да се у истом мора утврдити износ кредитних средстава, као и услови давања, коришћења и враћања кредита. Из садржине ове законске одредбе несумњиво произлази закључак да се уговором о кредиту сачињеном у писаном облику, поред битних елемената тог уговора, могу уговорити и посебне накнаде и трошкови кредита као услов давања кредитних средстава на коришћење.

Одредбом члана 4. став 1. тачка 2. Закона о банкама („Службени гласник РС“, број 107/05, 91/10 и 14/15), који је био на снази у време закључења спорног уговора, прописано је да банка може, између осталог, обављати и кредитне послове-давање и узимање кредита. Овим законом није ближе прописана садржина уговора о кредиту, нити су прописана права и обавезе банке и клијента. Али, из одредбе члана 42. тог закона, произлази да се на уговору закљученом између банке и клијента примењују Општи услови пословања банке, које је банка дужна да истакне у својим пословним просторијама на видном месту, и то најмање 15 дана пре њихове примене. Одредбом члана 43. наведеног закона, утврђено је овлашћење Народне банке Србије да пропише јединствени начин обрачуна и објављивања трошкова, камата и накнада банкарских услуга, и то нарочито по основу депозитних и кредитних послова. Сагласно том овлашћењу Народна банка Србије је 30.06.2006. године донела Одлуку о јединственом начину обрачуна и објављивању ефективне каматне стопе на депозите и кредите („Службени гласник РС“, број 57/06), који је ступио на снагу 01.10.2006. године. Овом одлуком се прописује јединствени начин обрачуна и објављивања трошкова, камата и накнада банкарских услуга, и то нарочито по основу депозитних и кредитних послова, као и ближи услови и начин обавештавања клијената банке. Јединствени начин

обрачуна и објављивања ефективне каматне стопе банка примењује у поступку обављања депозитних и кредитних послова из члана 4. Закона о банкама (тачка 1. став 2.). Ефективна каматна стопа се исказује у процентима са две децимале, уз заокруживање друге децимале, и важи од дана обрачуна (тачка 4.).

Сагласно оваквом законском уређењу банка има право на наплату трошкова и накнада банкарских услуга у вези са реализацијом кредита, али је таква уговорна одредба правно ваљана само под условом да је у понуди банке садржана врста и висина свих накнада и других трошкова који падају на терет корисника кредита исказаних у фиксном или процентуалном износу у односу на износ одобреног кредита. Обавеза обавештавања корисника кредита у предуговорној фази заснована је и на начелу савесности и поштења, односно права корисника кредита на информисање. Тиме се конституише дужност банке да кориснику пружи информације и одговарајућа обавештења о условима који се односе на битне елементе уговора о кредиту, као и услове давања, коришћења и враћања кредита. Наведена обавештења се морају предочити кориснику кредита у писаном облику у предуговорној фази. Њихова сврха се исказује у давању објашњења кориснику кредита о условима који се односе на његова укупна задужења по основу одобрених кредитних средстава. Циљ таквог обавештавања корисника кредита је да се истом, на темељу тачних разумљивих критеријума, омогући да процени економске последице које преузима закључењем уговора о кредиту. Стога се уговорени трошкови кредита морају укључити у ефективну каматну стопу у одговарајућем процентуалном износу, без обзира да ли су исказани у одговарајућем проценту у односу на износ одобреног кредита или у фиксном износу. Према томе, ефективна каматна стопа не представља основ наплате у њој обухваћених трошкова обраде кредита, већ се њоме исказују укупне обавезе корисника кредита у односу на накнаде и трошкове, који су настали приликом одобравања кредита и који ће настати у току реализације уговора о кредиту, а који су познати приликом његовог обрачуна. Зато се упознавањем корисника кредита са висином ефективне каматне стопе истом омогућава да упореди цену, односно укупна давања по основу понуђеног му кредита од стране једне банке у односу на ефективну каматну стопу исказану у понуди друге банке, као даваоца кредита.

У конкретном случају, неспорно је утврђено да је тужилац на дан закључења Уговора о кредиту потписао и печатом оверио преглед битних елемената отплате кредита и основних података о кредиту који су сачињени дана 24.09.2007. године. Тим документом тужиоцу су предочени сви подаци који се укључују у обрачун ефективне каматне стопе. Стога је правно неутемељено становиште другостепеног суда о ништавости спорне одредбе члана 8. став 1. Уговора о кредиту парничних странака од 24.09.2007. године. Правна ваљаност наведене одредбе није спорна са становишта потпуног обавештења корисника кредита о економском терету који он преузима прихватањем обавезе исплате уговорених трошкова кредита. Уговорним установљењем фиксног износа дугованих трошкова кредита тужиоцу је на јасан и недвосмислен начин предочена његова обавеза по том основу. Ово је из разлога што ни једним позитивним прописом није конституисана обавеза банке да може наплати само стварне трошкове обраде кредита, односно да кориснику кредита мора приказати и спецификацију структуре и висине трошкова који су обухваћени збирним износом трошкова кредита наведених у понуди коју је корисник кредита прихватио закључењем уговора о кредиту. Правна ваљаност спорне уговорне одредбе није упитна ни са становишта изнете тврдње другостепеног суда да уговорањем наплате трошкова обраде кредита у једнократном износу и задржавањем истих од износа одобреног кредита уз њихово истовремено укључење у ефективну каматну стопу води неравноправности учесника облигационог односа у корист банке. Такво становиште је

неприхатљиво, јер уговарање једнократне накнаде и наплате трошкова обраде кредита кроз задржавање истих од износа главнице одобреног кредита није законом забрањено. При томе, околност да су ти трошкови истовремено приказани у оквиру ефективне каматне стопе није доказ да је на тај начин извршена двострука наплата уговорених трошкова обраде кредита. Ово је из разлога што уговором исказана ефективна каматна стопа у коју су укључени трошкови обраде кредита не представља правни основ за њихову наплату, већ само и искључиво обрачунски приказ укупних трошкова и свих накнада које ће корисник кредита платити за одобрена му кредитна средства.

Следом изнетих аргумената, Врховни касациони суд је оценио да је првостепеном пресудом правилно одбијен тужбени захтев за утврђење ништавости спорне уговорне одредбе члана 8. став 1. Уговора о кредиту парничних странака закљученог 24.09.2007. године. Из тог разлога, правилна је одлука првостепеног суда о неоснованости дела тужбеног захтева за враћање наплаћеног новчаног износа по основу уговорених трошкова кредита у износу од 7.897,96 динара.“

(Сентенца из пресуде Врховног касационог суда Прев 617/2021 од 28.10.2021. године, утврђена на седници Грађанског одељења од 7.12.2021. године)